

KRUIPNIEUWS

ORGAAN VAN DE VEGETATIEKUNDIGE WERKGROEP (SJOEGROEP) DER
NEDERLANDSE JEUGDBOND VOOR NATUURSTUDIE

27STE JAARGANG N° 3-KLEINE BIJDRAGEN NUMMER -OCTOBER 1965

Redactie: Ru Rasch, Ferdinand Bolstraat 143 II, Amsterdam.

Administratie: Riet Hes, Bergstraat 35, Amersfoort.

INHOUD :

Ru Rasch - Twee Veluwse Heideweekends	pag. 3
Albert Hoekstra - Het weekend te Zegveld	pag. 6
Ru Rasch - Het Pinksterkamp in Oostelijk Friesland	pag. 9
Albert Hoekstra - De Voorjaarszegge	pag. 22
Albert Hoekstra - Autoecologisch onderzoek betreffende enige soorten	pag. 23
Medelingen	pag. 24

Redactioneel.

Deze derde Kruipnieuws, die jullie bus binnenglijdt, is een nummer geheel gevuld met kleine bijdragen en verslagen van sjocgroep-uitingen. Hiermede wordt dus aangetoond dat Kruipnieuws niet alleen 'hoog-wetenschappelijke' artikelen hoeft te bevatten, maar dat ook allerlei kleine berichten, verslagjes, leuke of bijzondere opnamen met commentaar, etc. zeer welkom zijn. Immers op deze manier kunnen allerlei bijzondere, op zichzelf niet zo zeer belangrijke dingen, aan iedereen bekend worden. Aangezien het onmogelijk is dat een een sjoccer heel Nederland plantensociologisch onderzoekt, is dit ook een methode om tot een ruimer beeld op dat wat er waargenomen kan worden, te komen. Immers, worden al dergelijke waarnemingen in Kruipnieuws gepubliceerd, dan heeft meteen een groot aantal mensen er wat aan, wordt hij niet gepubliceerd, dan heeft slechts de waarnemer zelf er wat aan. Ik wil dus iedereen aansporen om zijn aanteken- en opnamenboekjes eens goed door te snuffelen om te kijken of er niet iets instaat, waarvan je denkt, dat anderen, die dat terrein of gebied niet bezocht hebben, er toch iets aan hebben. Ik zou ook elke sjoccer willen vragen zich eens goed te realiseren wat de naam Kruipnieuws in feite inhoudt, nl. nieuws over bezigheden, die wij nog al eens kruipend verrichten. Zie verder ook de bijdrage van Albert in dit artikel.

Redacteur

Onze Bibliothecaris Jan Vogel is inmiddels getrouwd en verhuisd; zijn nieuwe adres is Berkenlaan 38 Bennekom.

Ru Rasch - Twee Veluwse Heideweekends 24-25 april en 8-9 mei

De sjocgroep begon dit jaar zijn activiteiten met twee weekends op de Veluwe. Het eerste weekend, gehouden op het kampeerpaspoortterrein op de Hoge Veluwe bij Hoenderlo, keken we speciaal naar *Carex ericetorum* (heidezegge), een van de vroegstbloeiende zegge-soorten. Zaterdagavond bespraken we o.l.v. Piet Bakker het voorkomen van *Carex ericetorum* op de Veluwe, naast nog wat andere algemene dingen. Toe we de volgende morgen op excursie gingen, vonden we *Carex ericetorum* al vrij gauw, in het Noordelijk gedeelte van de Hoge Veluwe in een open, ijle heide, die nog brandsporen droeg. Tot nu toe was *Carex ericetorum* vrijwel alleen bekend van plaatsen die biotisch of anthropogeen gestoord waren, zoals heide op oude akkers, oude karresporen, langs fietspaden, op stortplaatsen, eens geploegde heide, etc., zodat deze vondst verder perspectief gaf aan de verspreidingsmogelijkheden van de soort.

In het begin van de middag vonden we *Carex ericetorum* weer, nu in het Deelense zand, in een gebied dat over vrij grote oppervlakte begroeid was met een gras-vegetatie, die sterk neeg naar het *Festuco-Galietum hercynici* met *Festuca ovina*, *Calluna vulgaris*, *Sieglingia decumbens*, *Galium hercynicum*, etc. (schapengras, struikhei, tandjesgras, liggend walstro). De plaats lag dicht bij een wildakker, zodat aangenomen kan worden dat ook dit gebied sterk begraasd is en wordt. Tot onze allergrootste verrassing vonden we er tussen door enige exemplaren van *Botrychium lunaria* (maanvaren), een in het binnenland zéér zeldzame soort, mij verder alleen nog bekend van twee plaatsen in Twente (Fayershei bij Vriezenveen en langs het Kanaal Almelo-Nordhorn) en misschien nog één in Brabant (Leemkuijen bij Dorst). We maakten een opname op deze plaats (dus met *Botrychium* en *Carex ericetorum* bij elkaar) (zie opname 1); merkwaardig was dat hier ook *Viola canina* in voorkwam (hondsviooltje), een soort die ook in de duinen in het *Botrychium lunaria*-*Polygala vulgaris*-gez. veel met *Botrychium* samen voorkomt, maar die in het inlandse *Festuco-Galietum hercynici* ontbreekt.

Later op de middag maakte we met Piet Bakker, die zich toen weer bij ons gevoegd had, nog een opname met *Carex ericetorum* in het Braamsveld, iets ten Zuiden van het Deelense Zand, een terrein, dat nog duidelijk de sporen draagt van

het vliegveld, dat er gedurende de Tweede Wereldoorlog in is aangelegd, in de vorm van stroken, die duidelijk meer gras bevatten dan de omringende vegetatie (zie opname 2).

Ten aanzien van *Botrychium lunaria* kan worden opgemerkt, dat dit jaar kennelijk een optimumjaar voor de soort is geweest. Piet Bakker vond de soort na het weekend nog op diverse andere plaatsen op de Veluwe, vaak in grote exemplaren. Ook Sollman & De Vos (1965) meldden het opvallend veel voorkomen van de soort dit jaar in de omgeving van Haarlem. Mogelijk hangt dit samen met de zeer vochtige zomer en voorzomer van dit jaar. Kees de Hartog (1950) noemt ook 1949, eveneens een vochtig jaar, als optimumjaar, uit mijn eigen herinnering kan ik nog 1961 noemen.

Een 14-tal mensen maakten dit geslaagde weekend mee.

Gedurende het tweede weekend bij Rheden, werden we gedurende avond, nacht en volgende morgen tot negen uur geteisterd door onafgebroken regen. Gelukkig klaarde het weer onverwachts snel op en droogde de wind de natuur snel. So begonnen we een wandeling door het Zuidoostelijke hei- en bosgebied van de Veluwe, de Beekhuizer heide en de Worth-Rhedense heide bij de Posbank, zeer sterk geaccidenteerde heide, gedeeltelijk op leem. Gedeelte van de Beekhuizer heide moeten orchideerijk zijn (Westhoff 1958), die we echter niet hebben gevonden, mogelijk ook ten gevolge van het vroege seizoen. Wel vonden we op een helling in Beekhuizer heide en wat rijk, ijl type hei met veel *Galium hercynicum* (echt walstro) en *Carex caryophylla* (voorjaarszegge), welke laatste soort nauw verwant is aan *Carex ericetorum* (zie ook de bijdrage van Albert over deze soort), tussen de overvloedige boomopslag. Zowel de met heide begroeide hellingen als de wegkantjes en walletjes in het bos leverden talrijke interessante mosvondsten op. Ook bezochten we de vindplaats van *Triantalis europaea* (zevenster) onder oud, dicht naaldbos aldaar.

Ongeveer 16 mensen maakten dit eveneens geslaagde weekend mee.

Literatuur betreffen het Carex ericetorum-weekend: -5-

K.den Hartog. 1950. De sociologische plaats van de maanvaren in de duinen. Kruipnieuws 12de jaargang.

F.Sollman en K.de Vos. Enkele vindplaatsen van de maanvaren bij Haarlem en Zandvoort. Wintergroen 7,4, 1965. (orgaan van de Plantenwerkgroep der CJN)

V.Westhoff, 1965. Excursierapport. De Hoge Veluwe als groeiplaats van Carex ericetorum.

H.Uittien, 1931. Enige plantengeografische opmerkingen over de Veluwe. N.K.A.42.

Litteratuur betreffende het weekend bij Rheden:

V.Westhoff, 1958. De plantengroei van het Nationale Park Veluwezoom. Wet.Med. der K.N.N.V.26.

Opnamen met Carex ericetorum van de Hoge Veluwe.

1.25 april 1965. Deelse Zand, coördinaten 187.6 454.3. Opp.2 $\frac{1}{2}$.3 m². Kruidlaag: bedekking 65 %, hoogte 10(-30) cm; moslaag 60%.

2.25 april 1965. Braamsveld, coördinaten 187.2 453,5. In de oorlog omgeploegde heide. Opp. 3 $\frac{1}{2}$.2 $\frac{1}{2}$ m².

Kruidlaag: bedekking 95 %, hoogte 5-10(-40)cm; moslaag 5 %.

	1	2		1	2
Agrostis canina	1a	3	Deschampsia flexuosa	-	+p
Festuca ovina	3a	3	Hieracium pilosella	-	+p
Carex ericetorum	1p	1p	Carex pilulifera	-	+r
Calluna vulgaris	2a				
in 2: 2a afgest., 1b.2 veg.			Polytrichum piliferum	2b	1a
Rumex acetosella	1p	1p	Pol. juniperum	1a	1a
Sieglingia decumbens	1a	+p	Cladonia pyxidata	x	1a
Galium hercynicum	+	1p	Clad. impexa	1p	+r
Viola canina	1p	-	Clad. spec.div.2 spec.	1p	-
Genista pilosa	+	-	4 spec.	-	1b
Molinia caerulea	1a	-	Dicranum scoparium	2a	+p
Botrychium lunaria	+	-	Cephaloziella spec.	1p	1p
Genista anglica	+	-	Barbilophozia lycopod.	2b	-
Potentilla erecta	+	-	Ptilidium ciliare	2a	-
Pinus sylvestris	+	-	Pleurozium schrberi	1b	-
Achillea millefolia	1p	-	Ceratodon purpureum	+	-
Hypochaeris radicata	+	-	Pohlia nutans	x	-
Carex arenaria	-	1p	Parmelia physodes	+p	-
Salix repens	-	+r	Lophocolea bidentata	-	+p
Luzula campestris	-	1a	x = wel aanwezig, niet geschat.		

Het weekend te Zegveld 22-23 mei 1965 - Albert Hoekstra

Inleiding:

Wanneer het Nardo-Galion omschreven wordt als een begroeiing, door grassen, kruiden en door dwergstruiken gevormd, dan moet dit verbond enerzijds afgegrensd worden van de heide, de eigenlijke dwergstruikvegetatie, en anderzijds van de begroeiingen van alleen maar grassen en (of) kruiden. Het een dergelijke begrenzing op grond van de structuur moet een floristische typering overeenstemmen. Niet alleen in structureel opzicht neemt het Nardo-Galion een tussenpositie in; in het half-natuurlijke landschap zijn Nardo-Galion-begroeiingen vaal "halverwege" tussen de heide en het wilde hooiland, bv. op de rand van een beekdal, ontwikkeld. Wie de floristische samenstelling van het Nardo-Galion wil onderzoeken, moet zich niet beperken tot wat hij daaronder wil verstaan. Bijna alle soorten komen ook in uitgesproken andere vegetatie-typen voor.

Niet voor niets gingen we daarom naar Zegveld. Het is één van de weinige plaatsen in Nederland waar echte blauwgraslanden nog in hun vroegere luister bewaard zijn. Weliswaar bevat het reservaat maar een klein gedeelte van de vroeger zo uitgestrekte schraallanden langs de Heye, maar de overgebleven stukken zijn groot en gaaf genoeg om daarvan een indruk te kunnen geven.

Zegveld:

Het blauwgrasland heeft zijn naam niet zomaar gekregen. *Molinia caerulea* (pijpestrootje), *Carex panicea* (blauwe zegge), *Agrostis canina* (kruipend struisgras), *Succisa pratensis* (blauwe knoop) en *Cirsium dissectum* (Spaanse ruiter) hebben alle ongeveer eenzelfde, grijsblauwe kleur. *Molinia* domineert volkomen in het Noordelijke perceel en andere genoemde soorten komen regelmatig, soms veel, voor. In de lagere delen ook veel *Eriophorum angustifolium* (veenpluis) en verder *Anthoxanthum odoratum* (reukgras), *Potentilla erecta* (tormentil), *Carex nigra* (gewone zegge), *Viola palustris* (moerasviooltje) en *Gentiana pneumonanthe* (klokjesgentiaan). In de moslaag komt op de drogere gedeelte *Leucobryum glaucum* (kussentjesmos) meer veel voor. De grote homogeniteit van de begroeiing is vooral opvallend.

De Zuidelijke percelen zijn minder eenvormig en veel soortenrijker, vooral langs de sloten. In een enkele meters brede

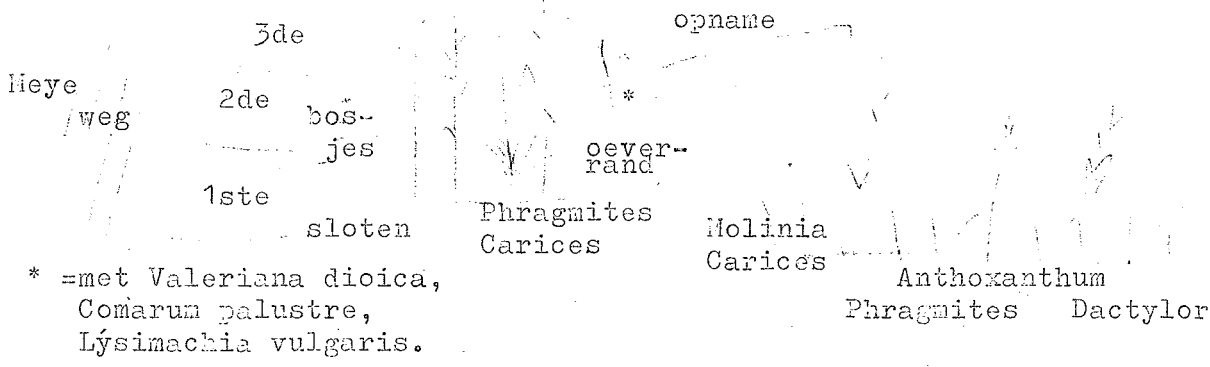
randzône langs deze sloten groeien de handekenskruiden (*Dactylorhiza majalis*) en ook nog harlekijnen (*Orchis morio*). Ook komt *Carex hostiana* (blonde zegge) er plaatselijk veel voor. *Carex pulicaris* (wlozegge) hebben we niet gevonden.

Op de excursies van zaterdag en zondag hebben we een goede indruk gekregen van het blauwgrasland, zoals dat in het holocene deel van Nederland ontwikkeld is (vooral was). Vooral het voorkomen van *Cirsium dissectum*, *Gentiana pneumonanthe*, *Carex hostiana* en *Carex panicea*, was voor een man van de zandgronden buitengewoon interessant. Ongetwijfeld heeft het regelmatige maaien een grote invloed op de begroeiing. In het Noordelijke perceel komt hier en daar *Erica tetralix* voor (dopheide), maar waarschijnlijk ernstig gehinderd in zijn uitbreiding door het jaarlijkse maaien en de dichte grasmat, die zich daardoor ontwikkeld.

Het weekend was als sjoegroepuiting zeer geslaagd. Er werden enige opnamen gemaakt.

Opnamen, gemaakt op het weekend in Zegveld.

- Opname 1: in het Noordelijk perceel van het schraallanden-reservaat langs de Meye. Zeer homogene begroeiing. Het terrein wordt eens per jaar jaar machinaal gemaaid. Oppervlakte 4.4 m².
Kruidlaag, hoogte tot 25, gem. tot 10 cm. bed. 20%; dood materiaal 40 %; moslaag 95 %
- Opname 2: langs sloot in het middelste van de Zuidelijke percelen. Opp. 2.4 m². Kruidlaag hoogte tot 75 cm, gemiddeld 10-15 cm; bedekking gemiddeld 50 % ; moslaag 90 %. Zie ook tekening boven aan pag.8
- Opname 3: In het derde perceel, in het middengedeelte. Grondwater staat bijna tot het maaveld. Bodem "rimpelig" (parallele sporen van maaimachines). Opp. 4.4 m². Kruidlaag: hogte 5-25 cm; bedekking 70 %. Moslaag bedekking 10 %.

* =met Valeriana dioica,
Comarum palustre,
Lýsimachia vulgaris.

Schetsje van de ligging van opname 2 en vegetatieschetsje

Opname	1	2	3	
Molinia caerulea	2b.5	3.5	3	Slechts éénmaal kwamen
Viola palustris	+p	+p	+r	voor: in 1:
Carex nigra	+r	1p	1p	Polytrichum commune 3
Gentiana pneumonanthe	+r	+p	+p	Sphagnum palustre 1a
Succisa pratensis	+r	1a	+p	Aulacomnium palustre +p
Potentilla erecta	+p	1p	-	Odontoschisma sphagni +r
Anthoxanthum odoratum	1p	1a	-	cf. Pohlia nutans +p
Lýsimachia vulgaris	-	1p	1p	in 2:
Carex panicea	-	2m	3	Phragmites communis 1p
Juncus effusus	-	1p	+r	Carex hostiana 1p
Lythrum salicaria	-	+p	+p	Dactylorthis majalis +p
Sphagnum acutifolium s.l.	+r	4	2a	Orchis morio +p
Cephalozia connivens	+p	+r	-	Luzula multiflora +p
Hypnum cupressiforme	+r	+p	-	Hydrocotyle vulgare +p
Leucobryum glaucum	4	2b	-	Typha angustifolia +r
Dicranum spec.	+p	+p	-	Hypericum spec. k.+r
				Calypogeia trichomanis s.l. 2m

Mnium hornum 2b Rhytidiadelphus squarrosus +p.
in 3:

Erophorum angustifolium veg. ten dele fr. 2b, Menyanthes trifoliata 1p, Cirsium dissectum (= C. x spurium) 1p, Ranunculus flammula +r, Agrostis canina 1p. Drepanocladus cf. aduncus 1a, Calliargon cordifolium +p, Sphagnum cf. teres +p.

Ru Rasch - Het Pinksterkamp in Oostelijk Friesland.

Met Pinksteren trokken we naar een voor ons tot nog toe volkomen onbekend gebied, nl. het zgn. scharrengedied rond het Koningsdiep, ongeveer gelegen ten Zuidwesten van Beetsterzwaag. Het hele gebied van Oostelijk Friesland, van ongeveer de grens met Drente tot Drachten, bestaat uit een afwisseling van ongeveer West-Zuid-West-lopemde evenwijdige zandruggen met daartussen beekdalen, waaronder bv. het dal van de Linde. Het Koningsdiep is de Noordelijkste van die riviertjes. De structuur van het gebied is nu zo, dat de dalen, tenminste in de onmiddellijke nabijheid van het riviertje, ingenomen worden door vochtige wei- en hooilanden, terwijl de ruggen begroeid zijn met bos. Op de ruggen liggen natuurlijk ook de (zeer langgerekte) dorpen (met namen als Hemrik, Terwispel, Wijnjeterp) en de oude ontginningen tot bouwland. De hellingen van de ruggen, of in ieder geval de overgangszone tussen beekdal en zandgrond werden in beslag genomen door de zgn. scharren, een verzameling van allerlei vormen wild gras- en hooiland tot heide. Van deze scharren, en bovendien van enige andere 'normale' heidevelden is nu in de strook ten Zuiden van het Koningsdiep, ongeveer over een lengte van 8 km en een breedte van 1 à 1½ km, vrij veel in redelijk goede staat bewaard gebleven. De terreinen, die wij bekeken, zijn de volgende, van West naar Oost: Lippenhuister Heide, Scharren bij Hemrik, Scharren bij Wijnjeterp (ook bekend onder de naam Heide bij de Hooiweg bij Duurswoude). Wat verder van het Koningsdiep af ligt de Heide van Duurswoude (onmiddellijk ten Zuidoosten van Duurswoude), die wij nog vluchtig bekeken. Het is met de Delleburen, die Zuidelijker, tussen Oldeberkoop en Gorredijk liggen, het enige grote heideveld in het hele gebied. Van deze gebieden is de Heide van Duurswoude Staatsnatuurreservaat onder beheer van het Staatsbosbeheer, het Schar bij Wijnjeterp Staatsnatuurreservaat, en een fragment van de Lippenhuister heide is in bezit van It Fryske Gea.

De Lippenhuister Heide bekeken we zaterdagmiddag met de zes mensen die het eerst waren aangekomen. Het bleek een vrij uitgestrekt, vrijwel geheel kaal heideveld te zijn, waarin de vochtige en natte heidetypen met Erica tetralix (dopheide) overheersten. Een vrij groot gedeelte in het Noordoosten ervan bleek recent te zijn afgebrand, waarschijnlijk in een ongunstig jaargetijde; want de regeneratie veel te wensen overliet. Daarbij was het terrein doorsneden met greppels, zodat het de

indruk maakte ontginningsklaar te worden gemaakt. Opvallend was dat de *Empetrum nigrum* (kraaiheide) - die in het binnenland slechts op de Oostfrieze heiden veelvuldig voorkomt - al in grote struiken van 1 m was uitgegroeid, terwijl de *Calluna vulgaris* (struikheide) en *Erica tetralix* struikjes nog klein waren. De reactie van *Empetrum* op brand is waarschijnlijk nog maar weinig eerder bestudeerd, aangezien de soort in de grote heide-complexen van Drente, Overijssel, Gelderland en Noord-Brabant, weinig, en dan nog meestal op bijzondere standplaatsen (heiranden, heuveltjes, stuifduinen, etc.) voorkomt.- Verder kwam *Corydalis claviculata* veel voor in het afgebrande gedeelte. Hoewel deze soort algemeen is voor kapvlakten, was deze vondst op een open heide iets nieuws voor ons. Waarschijnlijk is hier een samenhang met de grotere luchtvochtigheid van het gebied ten aanzien van de Oostelijkere en Zuidoostelijkere gelegen gebieden, i.v.m. zijn grotere nabijheid tot de kust.

Verder vonden we in het gebrande gebied veel *Nardus stricta* (borstelgras), *Festuca ovina* (schapengras) en *Carex pilulifera* (pilzegge).

Wat Zuidwestelijker in het gebied, in het ongebrande gedeelte, vonden we langs een breed spoor een *Nardo-Galium*, met *Pedicularis sylvatica* (boskartelblad), *Gentiana pneumonanthe* (klokjesgentiaan), *Nardus stricta* en andere soorten. (Zie opname 1).

De volgende morgen begonnen we met het gebied te bekijken dat ten Costen van de Lippenhuister Heide ligt en dat het beste gekarakteriseerd kan worden als "woeste grond". Zowel ten Noorde als ten Zuiden van het Koninsdiep bestaat het landschap vnl. uit stukken bos - vaak zeer licht bos met heide-ondergroei - kapvlakten, stukjes heide, stukjes ruigte, stukjes jong bos, wat weiljes, akkertjes, etc. Landschappelijk buitengewoon fraai, vegetatiekundig echter vrij arm. We maakten vlak bij de weg, die van Hemrik naar het Noorden loopt, nog een opname op een zandhoop, die opgeworpen was bij het graven van een sloot. De wal was begroeid met een *Festuco-Galietum*, het gezelschap van droge, vnl. grasachtige *Nardo-Galiums*. (zie opname 2)

's Middags bereikten we het volgende gebied, dat tussen Hemrik en Duurswoude in is gelegen aan de Hooiweg, het zgn. Schar (of Scharren) bij Wijnjeterp. Hoewel het er, van de weg af gezien even rommelig uitzag als de terreinen die we die morgen bij Hemrik hadden bekeken, bleek het toch het allerbeste gebied te zijn van heel Oostelijke Friesland. Het terrein - 40 ha groot - bestaat uit een aantal vrij grote, rechthoekige percelen, 8 in getal, die in hun lengterichting loodrecht op het

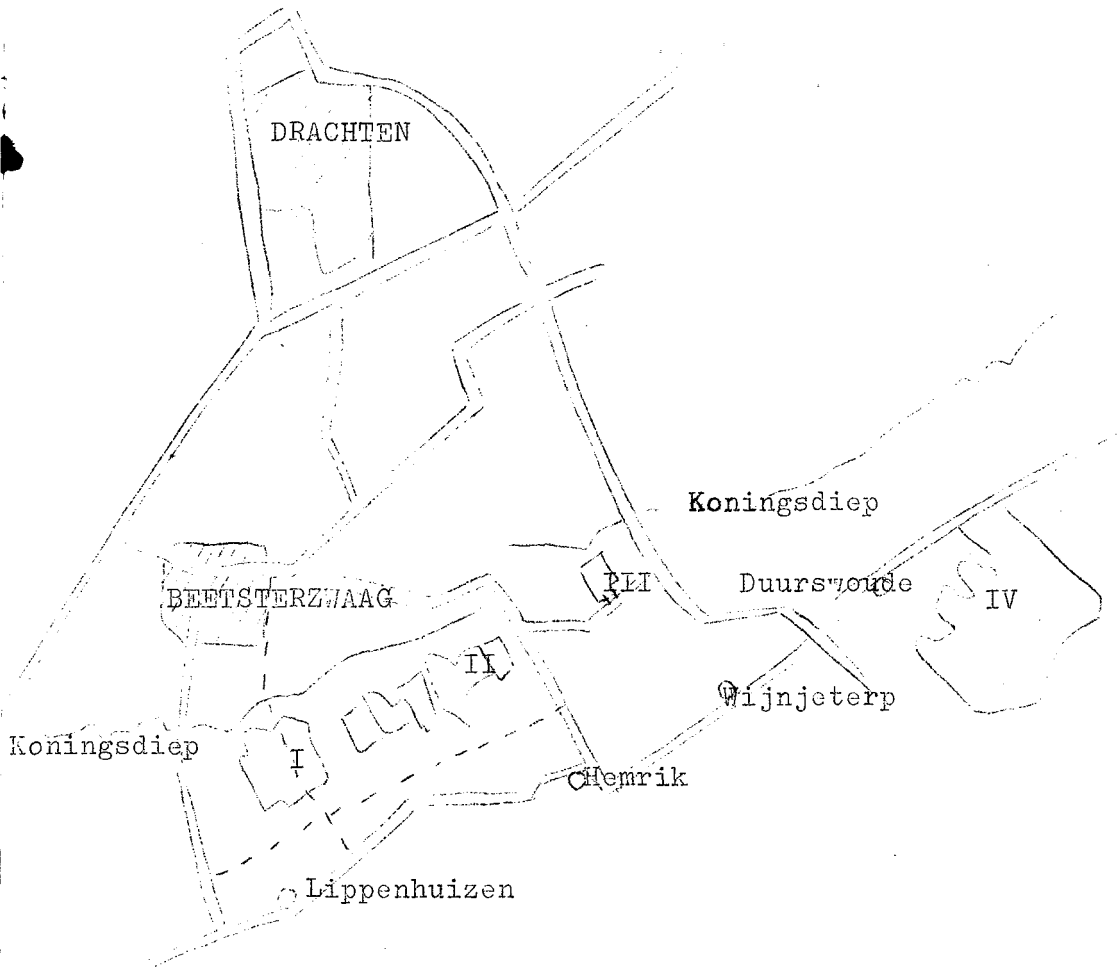
Koningsdiep staan. Ze zijn gescheiden daar greppels, soms zeer ondiep, dan weer dieper en geheel omgeven door een dichte haag struikgewas aan beide zijden. Deze scheidingsgreppels lopen meestal tussen de verschillende percelen dóór, zodat een netvormig geheel (met rechthoekige mazen) ontstaat. De terreinen lopen niet door tot het Koningsdiep zelf; tussen de Noordrand van het terrein en het Koningsdiep ligt nog een stuk weiland, ongeveer ter grootte van een perceel zoals in het terrein. Ongetwijfeld was vroeger de gehele omgeving zo ingedeeld, zoals nu nog in de Scharren zelf. We bekeken uitsluitend het gedeelte ten Noorden van de Hooiweg, dus tussen Hooiweg en Koningsdiep. De kleine stukken ten Zuiden van de Hooiweg bekeken we niet; ze waren zeer gestoord en gedeeltelijk gebrand. In het volgende zijn zowel de gegevens van zondag als van maandag verwerkt, aangezien we het gebied de volgende dag weer bezochten.

Met welke vegetaties zijn deze scharren nu begroeid? Dat varieerde zeer, van heide en bos tot wild hooiland, dat nog duidelijk de sporen van recente bemesting droeg. Samenvattend kunnen we de vegetaties echter ongeveer als volgt indelen: I Heide-vegetaties: oude droge heide, oude vochtige heide; II Hooilandvegetaties: recent gemaaid geheel onbemest wild hooiland, ongemaaid zeer verouderd verwilderd onbemest wild hooiland, verwilderd hooiland, recent nog bemest en gemaaid, doch nu niet meer. III vochtig bos. Ik meende te kunnen opmaken dat behalve het bos hier vroeger twee vegetaties overheersend zijn geweest, nl. het onbemeste, wilde hooiland, en de verschillende vormen heide-vegetaties, het eerste voor hooiopbrengst, het tweede voor plaggenopbrengst, e.d. Toe de exploitatie zoals die ouwenlang was toegepast, verdween, gebeurden er verschillende dingen. De heide werd ouder, natuurlijk, maar bleef, zoals te zien was toch nog zeer redelijk van kwaliteit. Ik geloof dat vooral vochtige heide, en speciaal die op rijke bodems, in staat is zich zeer lang in rijpe staat te handhaven.- De hooilanden echter verwilderden zeer snel en naar ik aanneem met een zeer gemengde, 'ruige' vegetatie met veel *Molinia caerulea* (pijpestrootje) en heide, hier zowel *Calluna vulgaris*, *Erica tetralix* en *Empetrum nigrum*. Bekijken we de verschillende groei en concurrentie-eigenschappen van deze soorten, dan kunnen we vrij gauw zien wat er gebeuren gaat. Van deze soorten heeft *Molinia* natuurlijk een grote voorsprong omdat het hier om hooiland gaat.

De soort zal grote bulten en al vrij gauw een dichte vegetatie gaan vormen, reeds in de tijd dat de heide-soorten slechts kleine planten konden vormen. Van deze drie heidesoorten nu, zal er maar één zijn, die zich gedurende lange tijd (d.v.z. enige tientallen jaren minstens) kan handhaven tussen een dichte hoge Molinia-vegetatie, nl. *Empetrum nigrum*, een soort die vrij oud wordt (in ieder geval enige malen ouder dan *Calluna*) en die grote halfliggende of liggende struiken vormt op de dichte laag levend en dood Molinia-materiaal. Dit was dan ook de toestand waarin we grote gedeelten van het terrein aantroffen, en welke ik vegetatie-kundig karakteriseerde als 'ongemaaid, zeer verouderd verwilderd onbemest wild hooiland': net als voornaamste soorten Molinia en *Empetrum*, een combinatie mij tot nog toe van nergens anders bekend. De hier geschetste ontwikkelingsgang moet echter worden gezien als een hypothese.

Op verschillende plekken in deze oude hei-hooiland-vegetaties komen plekken voor met rijke vegetaties. Hier groeiden dan *Cirsium dissectum* (Spaanse ruiter), *Arnica montana* (Wolverlei), *Gentiana pneumonanthe* (klokjesgentiaan), *Carex pilulifera* (pilzegge), *Salix repens* (kruipwilg), *Galium hercynicum* (liggend alstro), *Marthecium ossifragum* (beenbreek), e.d., een soortencombinatie, die wijst op een Nardo-Galion, in dit geval de Molinia-rijke vorm van het Cariceto *hostianae* et *pulicaris*-Ericetum. *Arnica* troffen we hier aan in echte natte vegetaties, iets wat ik uit Nederland verder nog ken van het Eexterveld en nog uit het Gildehauser Venn, vlak over de Duitse grens bij Lossen; verder ken de soort vrijwel uitsluitend van droog terrein. Vrouwen, ook soorten als *Galium hercynicum* en *Carex pilulifera* bleken heel goed nat te kunnen groeien. Het bleek dat *Carex pilulifera* veel meer voorkwam dan je oppervlakkig gezien zou verwachten, hoewel vnl. vegetatief. Waarschijnlijk is de soort na de bloeitijd zeer vaak over het hoofd gezien. Deze ervaring werd bevestigd tijdens het zomerkamp, waar we vrijwel geen enkele opname konden maken zonder *Carex pilulifera*. *Arnica* en *Cirsium dissectum* groeiden gewoonlijk niet bij elkaar; slechts op één plaats vonden we ze in elkaars gezelschap (zie opname 4; van dit vegetatietype ook nog: opname 3).

Sommige van deze uitgestrekte verwilderde Molinia-velden waren weer recent gemaaid, hetgeen zeer duidelijk te zien was aan de scherpe afgrenzingen. Op deze plaatsen was het hooiland weer in zijn oorspronkelijk staat teruggekeerd, en wel met geweldig resultaat! Er had zich een met het Molinion verwante

Ligging van de terreinen rond het Koningsdiep:
I Lippenhuister Heide; II Homrikker Schar;
III Schar bij Wijnjeterp; IV Heide van Duurswoude.

vegetatie ontwikkeld met *Cirsium dissectum* als één van de hoofdbestanddelen ervan. Merkwaaardigerwijze ontbrak *Molinia* er geheel. Wel vonden we er *Carex pulicaris* (vlozegge) en *Carex hostiana* (blonde zegge), en later lazen we dat er zelfs *Carex dioica* (tweehuizige zegge) moet voorkomen (Toelichting lijst van zeldzame planten). Het is te verwachten dat deze soort dan in deze vegetaties groeit. Opname 5 en 6 geven een goed beeld van deze vegetaties.

De randen van deze hooilanden - zowel de recent gemaaide als de verwilderde - leverden in een aantal gevallen op zich zelf staande vegetaties op, vaak met relaties tot het Nardo-Galion. *Polygala serpyllifolia* bleek hier een trouwe klant te zijn, verder *Galium hercynicum*, en, waar het de randen van het terrein betrof ook soorten als *Lysimachia vulgaris* (wederik), *Comarum palustre* (moerasaardbei), en *Viola palustris* (moerasviooltje). Op tabel met de opnamen 7 tot en met 10 geven deze vegetaties weer. Hiervan zou ik alleen 8 en 9 tot het Nardo-Galion willen rekenen: 8 tot het *Molinio-Nardetum*, 9 als overgang tussen het *Molinio-Nardetum* en het Gez. van *Erica* en *Carex pulicaris* en *hostiana*. Opname 7 is te beschouwen als een wat onzuivere geëutrofieerde vorm van het natte onbemeste hooiland (met bv. *Holcus lanatus* (witbol), *Rumex acetosa* (veldzuring), *Anthoxanthum odoratum* (reukgras), *Plantago lanceolata* (smalle weegbree), opname 10 als een echte contact-vegetatie, in dit geval tussen een laag zeer nat gedeelte onbemest, recent gemaaid hooiland en een veel (zeker een halve meter hoger gebied met de wilde dichte vegetatie met veel *Molinia*).

Zeer interessante - en ook zeer fraaie - vegetaties bleken zich te hebben gevestigd op twee zeer lichte (ongeveer een decimeter hoge) verheffingen in het gemaaide gedeelte. Hier had zich nl. een werkelijk, rijk ontwikkeld Nardo-Galion gevestigd, een *Pedicularietum* met *Pedicularis sylvatica* (boskartelblad), *Arnica montana* (wolverlei), *Galium hercynicum*, *Festuca ovina*, *Gentiana pneumonanthe*, *Succisa pratensis* en *Cirsium dissectum*, en dit alles op enkele vierkante meters bijna allemaal bloeiend bij elkaar! Verder troffen we er kiemplantjes van *Erica tetralix* in aan. Ik neem aan dat juist die lichte verhoging er de oorzaak van is geweest dat zich hier totaal anders gerichte vegetaties hebben gevestigd. Dit soort lichte verheffingen kan kennelijk als differentiatie werken die het milieu toegankelijk maakt voor veel andere

soorten, i.c. Nardo-Galion-soorten. Hierbij kan men er ook aan denken dat de beschrijving van het Pedicularietum (Van Andel & Waterbolk 1945) juist bedoeld is voor een vegetatie die voorkwam op een lichte verhoging te midden van een gebied met rijke (potklei-)ondergrond. Dit heuveltjes-effect kon ik ook in een aantal andere gevallen waarnemen. De opnamen 11 en 12 laten deze vegetaties zien.

Maandagnmiddag bekeken we nog zeer vluchtig de Heide van Duurswoude, gelegen ten Zuidoosten van Duurswoude. Deze heide is in de eerste plaats opmerkelijk door het veel voorkomen van *Empetrum nigrum*. Langs het fietspad dat dwars door de heide loopt maakten we nog een opname van een zeer typisch *Festuco-Galietum* (opname 13). Op het karrespoor, dat 60 enige meters van het fietspad loopt, troffen we dezelfde vegetatie-aan. Het viel mij op dat *Galium hercynicum* zeer algemeen was in het Oostfriesse gebied, algemener dan in Drenthe en zeker zeer veel algemener dan in Twente. Daarbij kwam echter dat we het gebied in de bloeitijd van de soort bezochten.

Totaal tien mensen maakten dit kampje mee.

Opnamen:

Opname 1 Lippenhuister Heide. Zuidelijk gedeelte vlak ten Westen van het fietspad; rand van karrespoor.

Oppervlakte $5 \times 2\frac{1}{2}$ m². Kruidlaag: bedekking 60 %, hoogte 5-15(40) cm; moslaag 35 %

<i>Nardus stricta</i>	2a	<i>Carex panicea</i>	+
<i>Pedicularis sylvatica</i>	2a	<i>Calluna vulgaris</i>	+
<i>Erica tetralix</i>	2b		
<i>Betula pubescens</i>	2m	<i>Sphagnum compactum</i>	3
<i>Molinia caerulea</i>	2m	<i>Hynum cupressiforme</i>	
<i>Salix repens</i>	2a	<i>Pleurozium schreberi</i>	
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	1p	<i>Gymnocolea inflata</i>	
<i>Gentiana pneumonanthe</i>	1p	<i>Polytrichum commune</i>	
<i>Drosera rotundifolia</i>	+	<i>Pellia epiphylla</i>	
<i>Empetrum nigrum</i>	2a	<i>Cephalozia connivens</i>	
<i>Carex nigra</i>	1p	<i>Cladonia impexa</i>	
<i>Eriophorum angustifolium</i>	+	<i>Sphagnum molluscum</i>	
<i>Frangula alnus</i>	+	<i>Cleptocolea crenulata</i>	
<i>Scirpus cespitosus</i>	+	<i>Pohlia nutans</i>	

- Opname 3 en 4: plaats, zie kaartje; beide in het gebied met overwogen *Molinia-Empetrum*-begroeiing, zeer lang verwaarloosd.
- Opname 3 bobbelig oppervlak opp 2 x 1½ m².
Kruidlaag 90 % (met veel afgestorven *Molinia*), hoogte 15-50 cm; moslaag bedekking 10 %.
- Opname 4 Oppervlakte 2 x 2 m². Doorsnede *Molinia*-pollen 50 cm, hoogte 50cm, *Molinia*-stengels tot 1 m; in de dalen kruidlaag hoogte 10-20 cm. Bedekking : 50 % dood en 50 % levend materiaal. Moslaag bedekking zeer gering.

	3	4
<i>Molinia caerulea</i>	5	3
idem - afgestorven	veel	3
<i>Narthecium ossifragum</i>	2m	
<i>Empetrum nigrum</i>	1a	1a
<i>Potentilla erecta</i>	1p	1p
<i>Arnica montana</i>	1a	1a
<i>Calluna vulgaris</i>	1p	()oude exemplaren
idem - grote pollen	+b	
<i>Gentiana pneumonanthe</i>	+	+
<i>Carex pilulifera</i>	+	1p
<i>Festuca ovina</i>	1p	1a
<i>Carex panicea</i>	1p	1p
<i>Galium hercynicum</i>	+	+
<i>Salix repens</i>	1p	-
<i>Genista anglica</i>	+	-
<i>Erica tetralix</i>	1p	-
<i>Scirpus cespitosus</i>	+	-
<i>Betula spec.</i>	+	-
<i>Cirsium dissectum</i>	-	1p
<i>Carex nigra</i>	-	1p
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	-	+
<i>Sieglingia decumbens</i>	-	1p
<i>Frangula alnus</i>	+	+
<i>Luzula multiflora</i>	-	1p
<i>Pleurozium schreberi</i>	a	a a = aanwezig, niet geschat.
<i>Dicranum polysetum</i>	a	-
<i>Hymnum cupressiforme</i>	a	-
<i>Pseudoscleropodium purum</i>	-	a

Opname 5 en 6 Gemaakt in zeer nat, ombemest, gemaaid hooiland.

Opname 5 Oppervlakte 3 x 3 m2. Kruidlaag 0-15(-30) cm, bedekking 90 %.

Opname 6 nat, laag gedeelte van het terrein, met lagere, meestal onbegroeide plakken, waar het water boven het maaiveld staat. Bedekking 85 %, hoogte 0-10/15(-40) cm.

	5	6		5	6
Cirsium dissectum	2b	3.4	Lysimachia vulgaris	-	1p
Rumex acetosa	2a	2.2.2	Comarum palustre	-	1p
Anthoxanthum odoratum	3	2b	Agrostis canina	-	2a
Ranunculus acer	2a	1p	Cardamine pratensis	-	+p
Plantago lanceolata	2a	+p	Equisetum palustre	-	+p
Carex nigra	1p	+p	Lychnis flos-cuculi	-	+p
Lotus uliginosus	2a	1p	Eriophorum angustifolium	-	+p
Carex holosteoides	1p	1p	Salix aurita	-	+r
Potentilla anserina	+p	-			
Taraxacum spec	1p	+r			
Luzula multiflora	1p	} 1p	Rhytidiadelphus squarrosus	2z	1p
Luzula congesta	-				
Carex panicea	2m	2m	Calliergonella cuspidata	+p	1p
Galium uliginosum	2m	} 2m	Brachythecium rutabulum	1p	+p
Galium palustre	1p				
Hydrocotyle vulgaris	4p	1p	Mnium affine	+p	-
Mantha aquatica	+p	1p	Mnium undulatum	1p	-
Succisa pratensis	1p	-	Mnium hornum	+p	-
Trifolium repens	1p	-	Thuidium tamariscinum	+p	-
Ranunculus repens	+p	-	Climacium dendroides	+p	-
Nardus stricta	1p	+p			
Potentilla erecta	+p	-			
Festuca rubra	1p	-			
Trifolium pratense	+p	-			
Betula spec	+p	-			
Cynosurus cristatus	+p	-			
Valeriana dioica	-	2a			
Juncus effusus	-	2m			
Carex hostiana	-	1p			
Carex pulicaris	-	+p			
Carex demissa	-	+p			
Senecio jacobaea	-	+p			
Holcus lanatus	2b	2m			

Opname 7,8,9 en 10 : diverse randvegetaties.

Opname 7 Oppervlakte 2,75 x 4 m2. Kruidlaag 90 % 10-15(-40) cm.

Opname 8 Smal paadje met randen (moeilijk te scheiden).
Langs een houtwal met *Quercus robur*, *Craetagus*,
Frangula alnus, *Sorbus aucuparia*. Moslaag: bedek-
king minimaal, enkele sprietjes. Kruidlaag: bedek-
king 80 %, hoogte 5-20(-50) cm. Oppervlakte 1 x 1½ m2.

Opname 9 Oppervlakte 1½ x 3 m2. Kruidlaag: bedekking Levend
materiaal 50 %, dode *Molinia* 40 %. hoogte 15-30 cm,
Calluna- en *Molinia*-pollen 30 cm.

Opname 10 Oppervlakte 1 x 4 m2. Kruidlaag bedekking 95 %, hoogte 0-10-25(-40) cm.

	Ø	8	9	10	
					In één opname kwamen voor:
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	2m	1p	1p	2m	In 7: <i>Festuca rubra</i> 2m,
<i>Luzula campestris</i>	1a	-	-	} 1p	<i>Hieracium pilosella</i> 1a,
<i>Luzula multiflora</i>	+p	+	1p		<i>Comarum palustre</i> 1p,
<i>Carex pilulifera</i>	+p	+	1p	+p	<i>Lotus uliginosus</i> 1p,
<i>Galium hercynicum</i>	1p	1p	1p	2m	<i>Carex nigra</i> +p, <i>Plantago</i>
<i>Festuca ovina</i>	3	1a	+	2b	<i>lanceolata</i> 1p, <i>Salix</i>
<i>Nardus stricta</i>	2b	+	-	2a	<i>aurita</i> +p, <i>Poa pratensis</i>
<i>Succisa pratensis</i>	1b	-	1a	1a	1p, <i>Carex ovalis</i> 1p, <i>Juncus</i>
<i>Molinia caerulea</i>	-	4	2b	1a	<i>conglomeratus</i> +p, <i>Rumex</i>
<i>Salix repens</i>	-	+	+	1a	<i>acetosa</i> 1p. <i>Hypnum cupr.</i>
<i>Sorbus aucuparia</i>	-	+	+	+	In 8: <i>Genista pilosa</i> +,
<i>Viola palustris</i>	1p	-	-	+p	<i>Hieracium umbellatum</i> +,
<i>Betula spec</i>	+p	+	-	-	<i>Rubus spec.</i> +. <i>Dicranella</i>
<i>Cirsium palustre</i>	+p	-	-	+p	<i>heteromalla</i> .
<i>Polygala serpyllifolia</i>	-	+	-	1p	In 9: <i>Cirsium dissectum</i> 1a,
<i>Frangula alnus</i>	-	+	+	-	<i>Quercus robur</i> +, <i>Genista</i>
<i>Calluna vulgaris</i>	-	+	2b	-	<i>anglica</i> +, <i>Lonicera peri-</i>
<i>Sieglingia decumbens</i>	-	+	1p	-	<i>clymenum</i> +, <i>Salix cinerea</i>
<i>Hypochaeris radicata</i>	-	-	+	1a	+
<i>Pseudoscleropodium purum</i>	2b	a	a	1p	In 10: <i>Hydrocotyle vulgaris</i>
<i>Pleurozium schreberi</i>	a	a	a	-	2a, <i>Juncus effusus</i> 1p,
<i>Phytidiadelphus</i>					<i>Agrostis canina</i> 2m, <i>Glum</i>
<i>squarrosus</i>	2a	-	-	1p	<i>palustre</i> +p, <i>Carex demissa</i>
					+p. <i>Climacium dendroides</i> +p.

Opname 11 en 12 : Pedicularium.

Opname 11. Oppervlakte 2 x 2 m². Kruidlaag bedekking 50 %, hoogte 10(435) cm. Moslaag bedekking 40 %

Opname 12. Oppervlakte 2 x 4 m². Kruidlaag bedekking 60 %, hoogte 10(-30) cm. Moslaag bedekking gering.

	11	12	
<i>Molinia caerulea</i>	2b	2a	
<i>Nardus stricta</i>	2a	+	
<i>Pedicularis sylvatica</i>	+	2m	, in 11: kiemplanten 1p.
<i>Arnica montana</i>	2a	1a	
<i>Galium hercynicum</i>	2m	2m	
<i>Festuca ovina</i>	2a	2b	
<i>Potentilla erecta</i>	1p	1p	
<i>Succisa pratensis</i>	+	1a	
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	1p	1p	
<i>Carex panicea</i>	1p	2m	
<i>Carex pilulifera</i>	+	+	
<i>Holcus lanatus</i>	+	+	
<i>Cirsium dissectum</i>	1p	-	
<i>Frangula alnus</i>	+	-	
<i>Luzula multiflora</i>	1p	-	
<i>Carex nigra</i>	1p	-	
<i>Erica tetralix</i>	+	-	, slecht kiemplanten en jonge
<i>Phragmites communis</i>	+	-	exx.
<i>Poa pratensis</i>	+	-	
<i>Juncus squarrosus</i>	+	-	
<i>Salix repens</i>	-	2a	
<i>Festuca rubra</i>	-	+	
<i>Genista anglica</i>	-	+	
<i>Eriophorum angustifolium</i>	-	+	
<i>Juncus effusus</i>	-	+	
<i>Dicranum scoparium</i>	2a	-	
<i>Pleurozium schrberi</i>	3	a	
<i>Pseudoscleropodium purum</i>	1	a	
<i>Rhytidiadelphus squarrosus</i>	+	a	
<i>Dicranum undulatum</i>	+	a	
<i>Thuidium tamariscinum</i>	-	a	

Opname 2. Hemrikker Scharren. Festuca-Galium-gez. op wal opgeworpen bij het graven van een sloot. Oppervlakte $1\frac{1}{2} \times 3$ m². Kruidlaag: bedekking 90 %, hoogte 15(-35) cm. Moslaag: bedekking ca. 20 %

Galium hercynicum	2b	Achillea millefolia	+
Potentilla erecta	1a	Rumex acetosella	+
Anthoxanthum odoratum	2b	Epilobium angustifolium	+
Luzula campestris	2m	Holcus lanatus	1p
Festuca ovina	2a	Agrostis canina	+
Carex pilulifera	+		
Hieracium umbellatum	+	Hypnum cupressiforme	
Calluna vulgaris	+	Pleurozium schreberi	
(diverse juv. exx.)		Dicranum scoparium	
Hypochaeris radicata	+	Lophocollea bidentata	
Festuca rubra	+		

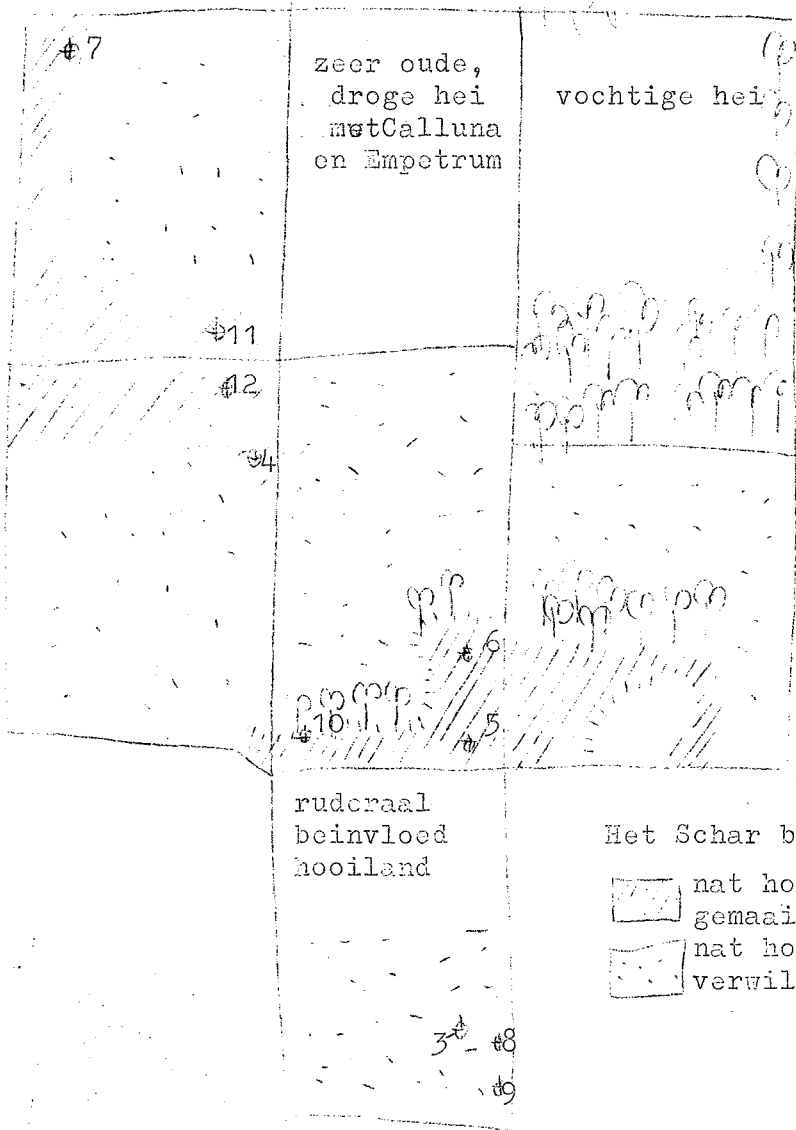
Opname 13. Heide van Duurswoude. Grasrand langs fietspad. Oppervlakte 40 cm x 15 m = 6 m². Kruidlaag: bedekking 95 %, hoogte 10(-30) cm.

Nardus stricta	3	Carex pilulifera	2m
Festuca ovina	2b	Frangula alnus	+
Calluna vulgaris	2a	Luzula campestris	+
Empetrum nigrum	1p	Sorbus aucuparia	+
(vnl. indringend)		Agrostis canina	+
Galium hercynicum	2m	Deschampsia flexuosa	()
Hieracium umbellatum	1p		
Hieracium pilosella	+	Dicranum scoparium	
Potentilla erecta	1p	Pleurozium schreberi	
Sieglingia decumbens	2m		

Op 5 juni is gemaakt: opname 1

Op 6 juni: 2, 3 en 7.

Op 7 juni: o.l.v. Albert Hoekstra 5, 6 en 10
o.l.v. Ru Rasch 4, 8, 9, 11 en 12,
en op de Duurswouder heide: 13.

Albert Hoekstra - De voorjaarszegge (*Carex caryophylla*)

Het komt veel voor, dat plantesoorten in de centra van hun verspreidingsgebieden ten dele andere standplaatsen hebben dan aan de grenzen ervan. Meestal zijn de eisen die ze aan hun milieu stellen, minder uitgesproken midden in het areaal, terwijl ze daarbuiten 'kieskeurig' zijn.

De voorjaarszegge, *Carex caryophylla*, is een soort, die in bijna geheel Europa voorkomt. In Midden-Europa groeit de soort volgens Hegi (Illustrierte flora von Mitteleuropa, II, 1) op allerlei grazige, wat droge plaatsen: auf sonnigen Magermatten. In Nederland komt de soort ook voor, maar is alhier in zijn verbreiding bijna geheel gebonden aan een betrekkelijk kalkrijke bodem: de kalkgrashellingen in Zuid-Limburg, de rivierduinen en het kalkrijke, droge duin. Verder komt de soort volgens de Flora Neerlandica (*Carex*-aflevering) ook wel voor in het Kempens district en is ook hier en daar op de Veluwe gevonden.

Het zou mogelijk zijn, dat de soort op plaatsen met een enigszins kontinentaal klimaat in Nederland: droge, zonnige plekken, zuidhellingen b.v. in stroken met relatief weinig neerslag, veel meer voorkomt dan men wel denkt. De floristen verwachten haar op kalkrijke plekken en zien deze kleine, niet zo opvallende zegge op 'Magermatten' misschien niet en komen misschien ook te weinig op dergelijke plekken.

Door Piet Bakker gewaarschuwd, hebben we op de Hoge Veluwe naar deze soort gespeurd, en in het Braamsveld ook gevonden, een typisch mager terrein, dat door menselijke activiteiten in de oorlog enigszins verrijkt is. Twee weken later, in het meest Zuidelijk gelegen heidegebied van de Velwezoom, ten Oosten van het dal van de Beekhuizerbeek, vonden we de soort veel in een natuurlijker omgeving, een droge, zeer gras en kruidenrijke heide met een fraaie kontinentale structuur.

Op weg naar dit gebied plukte ik in de berm van de Arnhemse weg in Amersfoort, juist buiten het stadsgebied een kleine *Carex*, die ook al *Carex caryophylla* bleek

te zijn. De soort is hier mogelijk adventief: door mensen aangevoerd, maar dan in een geheel eigen plantengemeenschap terecht gekomen, een droge, schrale wegberm met *Festuca ovina* (schapegras), *Agrostis* (struisgras) en *Luzula campestris* (veldbies).

Albert Hoekstra -

Autoecologisch onderzoek betreffende enige soorten.

In 1939 had de plantensociologie als zelfstandig wetenschapsgebied een ongeveer vijftientigjarige geschiedenis. De sjocgroep bestond toen al even en *Kruipnieuws* was al "orgaan van de n.j.n.sociologengroep". In 1939 kon Prof. Jeswiet, één van de eerstelingen, nog spreken over een wetenschap, die zich bezighoudt met "de bestudering van groepen van organismen of gemeenschappen .. niet .. met het individu op zichzelf en zijn levensuitingen. De gemeenschap heeft een eigen bestaan en is onafhankelijk van het individu". Nu, weer vijftientig jaar later, hebben veel vegetatiekundigen een hardnekkige belangstelling voor het individu. Dat betekent niet, dat de plantensociologie niet meer zou bestaan, - alleen de naam is afgedankt, omdat de idee van een plantengemeenschap, los gedacht van het individu vaak niet meer bruikbaar bleek. Veel vraagstukken zijn niet of moeilijkoplosbaar zonder grondige kennis van de levensuitingen van de afzonderlijke individuen (soorten).

Iedere sjoccer weet dat sommige soorten kunnen groeien op allerlei plaatsen, waar ze helemaal niet 'thuishoren' en ontbreken in de vegetaties, waarin men ze verwacht. Wie een flora opslaat leest voor de meeste soorten al te vage aanduidingen van hun standplaatsen. Maar natuurlijk zijn er ook goede voorbeelden, in de eerste plaats de recente delen van de *Flora Neerlandica*, waarin de opmerkingen over de standplaats steeds meer gewicht krijgen, en bv. ook de flora van Oberdorfer voor Zuid-Duitsland, die hierom ook Nederland geraadpleegd wordt.

Er is nog veel onvoldoende bekend en er is dus nog genoeg te doen. Al vaker hebben we gezegd, dat het ook in de sjocgroep mogelijk is om zinvol werk te doen, dat helemaal niet moeilijk is. Voor de sjocgroep, met zijn

traditie van soortenjagerij, moet de afzonderlijke soort een goede aanleiding zijn om zelf iets te doen.

Het is mogelijk om het voorkomen van een bepaalde soort in een beperkt gebied nauwkeurig na te gaan, ook om te letten op het voorkomen in verschillende gebieden van Nederland.

In verband met het heide en Nardo-Galion-onderzoek wordt jullie aandacht gevraagd voor o.a. deze soorten:

Arnica montana, het valkruid,
Narthecium ossifragum, het beenbreek,
Genista tinctoria, de verfbrem (vooral in het binnenland),
Carex hostiana, de blonde zegge,
Carex pulicaris, de vlozegge (vooral op het diluvium), en
Trifolium medium, de bochtige klaver.

Iedere nauwkeurige opgave van vindplaats en standplaats is ons (Ru en Albert) welkom.

We hopen bovendien, dat iedereen zelf een plantesoort kiest en aanpakt. Kruiplnieuws is er in jullie bijdragen op te nemen, de bibliotheek om informatie te verschaffen.

Het beste rapport zal beloond worden !

(J. Jeswiet, De plantensociologie, haar ontwikkeling en haar plaats aan de Landbouwhogeschool, rede 1939).

De onderwerpen-catalogus is uit!

Deze catalogus, waar we al enkele jaren aan gewerkt hebben, bevat alle boeken en publicaties van de sjocgroep-bibliotheek, gerangschikt naar onderwerp.

Omdat het een vrij kostbare uitgave is, kunnen we hem niet zomaar naar alle leden en donateurs toesturen. Daarom hebben we besloten hem in eerste instantie slechts naar de actieve leden en belangrijkste donateurs en instellingen te zenden. Die zullen hem deze of volgende week in de bus krijgen. Krijg je binnen enkele weken géén catalogus in de bus, maar meen je dat je hem toch nodig hebt, schrijf dan een briefkaartje naar mij, dan krijg je hem als nog toegestuurd.

Ook alle mensen, die, om welke reden dan ook, eerdere Kruiplnieuwsen van dit jaar, nog niet ontvangen hebben,

kunnen deze alsnog krijgen, wanneer ze mij (let op adreswijziging!) even een kaartje schrijven.

Dan is er nog iets zeer belangrijks!, namelijk het

J U B E L B O E K !

We zijn op het ogenblik hard aan het werk met de uitgave van dit al alng op stapel staande boekwerk, dat zal bevatten een selectie uit de eerste 20 of 25 jaargangen Kruipnieuws, waarvan vele jaargangen met zeer belangrijke artikelen, zeer zeldzaam zijn, of zeer moeilijk te verkrijgen in bibliotheken, etc. In die selectie bevinden zich o.m.

belangrijke beschrijvingen van vegetatiekundige eenheden, van vegetatietypen die nu verdwenen zijn of zeer zeldzaam, bv. verschillende Molinion- en blauwgraslandvegetaties,

belangrijke, nauwkeurige vegetatiekundige beschrijvingen van gebieden en terreinen, die nu niet meer in tact zijn of intussen ontgonnen, bv. de terreinen in de Gelderse vallei, terreinen in het Eexterveld, blauwgraslanden bij Nieuwkoop, etc.
(lees verder ommezijde)

INFORMATIE-KAART
JUBELBOEK

DRUKWERK

Aan: R.A.Rasch

P/A Ferdinand Bolstraat 143^{II}

Amsterdam-Zuid

Al met al een zeer kostbare documentatie over zeer veel belangrijke onderwerpen van het Nederlandse plantensociologisch onderzoek.

De prijs van dit werk zal tussen de vijf en tien gulden liggen, maar dit is uiteraard zeer afhankelijk van de oplaag. Daarom willen we graag een peiling houden, om ongeveer te weten te komen, hoe groot de belangstelling is voor deze - unieke - uitgave.

Knip daarom onderstaande kaart uit, als je , wanneer het uitkomt, belangstelling hebt voor één of meer exemplaren van het jubelboek. Het opsturen van deze kaart houdt niet in dat je het jubelboek direct bestelt, het is geheel vrijblijvend, en, nogmaals, uitsluitend ter informatie bedoeld. Als je belangstelling hebt voor het jubelboek, stuur dan de kaart vooral in, en denk niet 'het komt toch wel', want elke ingestuurde kaart kan invloed hebben op de uiteindelijke oplaag en prijs van de uitgave. Behalve aan de huidige leden, denken wij natuurlijk ook aan donateurs, bibliotheken, instellingen, etc. Ik hoop dat ik veel kaarten ontvang!

Ru

Hiermee bericht ik, geheel vrijblijvend, dat ik bij uitkomen van het jubelboek, belangstelling heb voor ... exemplaren. (handtekening)

Afzender:
(naam en adres)